

shevchenkiana made, according to the researcher's point of view, «for growth for all our Shevchenko's study»: «monolithic status», «volcanic» energy of Shevchenko's words, «messianism», «lively Shevchenko». According to G. Klocek a real perspective of modern Ukrainian Shevchenko's study has to become a complete structure, «frame» of which created Malanyuk that should be «held by in-depth interpretation of some Shevchenko's works».

Keywords: *relevance, analysis, archetype, elitism, essay, interpretation, frame, quintessence, concept, conception, methodology, national centrism, reception, phenomenon, shevchenkiana.*

УДК 81' 255.4=111: 82-1 (100) „2013/2014”

Роксолана ЗОРІВЧАК

АНГЛОМОВНА ПОЕТИЧНА ШЕВЧЕНКІАНА 2013 ТА 2014 РОКІВ

Розвідку присвячено здобуткам англомовної поетичної Шевченкіани 2013-2014 років. Стисло охарактеризовано інтелектуальну біографію й творчий доробок П. О. Фединського, який переклав увесь „Кобзар”; обґрунтовано перекладацьку стратегію Віри Річ, що відтворила 155 поезій Т. Шевченка англійською мовою. У статті йдеться також про внесок в англомовну Шевченкіану М. Найдана та про збірку п'ятдесяти Шевченкових поезій в англійському та французькому перекладах, що її видав Музей Тараса Шевченка в Канаді.

Ключові слова: *поезія, Тарас Шевченко, англійська мова, перекладачі, французька мова, поетичний, 200-річчя, нація, художня література, стратегія.*

Постановка проблеми. Мета статті. У сучасному світі англійська мова – найпоширеніша, тому англійськомовні переклади українського художнього слова – один із вагомих чинників нашого утвердження як нації у світовому літературному контексті. Саме тому так вагома англійськомовна Шевченкіана.

Поступово Шевченкова творчість входить як естетична цінність і цілісність в англійськомовну літературу. Поет давно був знайомий у колах українських іммігрантів як патріот, символ болючо-коханої, але навіки втраченої Вітчизни, в академічних – як об'єкт наукового дослідження. Тепер ширші читацькі кола англійськомовного світу призвичаюються сприймати творчість Т. Шевченка як художнє втілення історичної пам'яті української нації, як одну із найяскравіших сторінок у світовій літературі нарівні з творчістю Дж. Г. Байрона, О. С. Пушкіна, В. Вітмена та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До британської, американської, канадської та австралійської літератур ім'я Т. Шевченка входить значною мірою паралельно. Переклади його творів, книжки та статті про нього в будь-якій із цих країн, а також радянська англійськомовна Шевченкіана відкривають йому шлях у всі чотири літератури. Слово Т. Шевченка в англійськомовних перекладах доходить і до численних народів Африки та Азії.

Хоча в англійськомовному світі загалом зацікавлення художньою літературою, духовна потреба в ній постійно зменшуються, здобутки англійськомовної поетичної Шевченкіани – вагомі. Дотепер понад сто перекладачів намагалося донести Шевченкове Слово до англійськомовного читача. Були серед них аматори (Е. Дж. Гантер, Г. Любач-Пізнак), досвідчені перекладачі (О. Івах, Джон Вір, П. П. Селвер, А. М. Біленко, П. О. Фединський), університетські професори-славісти (К. О. Меннінг, В. Кіркконел, К. Г. Андрусинин, М. Найдан, Г. Грабович), видатні літературні особистості, зокрема Е. Л. Войнич та Віра Річ.

Зрозуміло, що до Шевченкового 200-річчя очікувалося чимало нових перекладів поезії Т. Шевченка англійською мовою. Трагічні події, що відбувалися в Україні в ті роки,

також сприяли зацікавленню світу Україною і Тарасом Шевченком як її символом.

Виклад основного матеріалу. Головний здобуток ювілейних років – це перший в історії повний англomовний „Кобзар” [12]. Його опубліковано 2013 р. у перекладі П. Фединського – українця, що постійно проживає в англomовному світі – в нідерландсько-британському видавництві „Глагослав”.

Петро Фединський народився 1951 р. в місцевості Ешланд (штат Пенсильванія) в родині післявоєнних емігрантів з України. Вирослав у свідомій українській родині, навчався в суботній українській школі. Згодом студював у Зальцбургському університеті (Австрія) та в Американській міжнародній школі в Сан-Пауло (Бразилія). З 1978 р. працював в Українській службі «Голосу Америки». Обіймаючи цю посаду, провів чимало часу в чотирьох республіках колишнього Радянського Союзу. Саме як працівник служби новин „Голосу Америки” повідомляв про поступовий розпад Радянського Союзу та комуністичної системи в 1988-1991 роках. Нещодавно П. Фединський став пенсіонером, однак продовжує активну працю як перекладач-синхроніст в площинах української та англійської мов на найвищому урядовому рівні. 1990 р. Університет Альберти опублікував перший у світі українсько-англійський комп’ютерний глосарій, який у співавторстві уклав П. Фединський. Як головний фотограф видавництва «Смолоскип», П. Фединський зробив надзвичайно багато світлин, що задокументовують життя української громади в Америці, спортивні події в Україні, а також українську церковну архітектуру США.

Уперте, настирливе прагнення перекласти „Кобзар” Т. Шевченка англійською мовою охопило П. Фединського під час його відрядження в Москві. Було це на початку червня, точніше, в неділю, 6 червня 2010 р., коли йому залишилося три тижні перебування в Москві. Проходив Ново-Арбатським мостом, неподалік готелю, де стоїть пам’ятник Т. Шевченкові (пам’ятник відкрито 10 червня 1964 р.), і відчув, що мусить перекласти увесь „Кобзар”. Як бачимо, схвалене у Москві рішення виконав: перша презентація повного англomовно-

го „Кобзаря” відбулася в Українському інституті Америки 11 жовтня 2013 р.

Уже сам факт першої публікації повного „Кобзаря” англійською мовою – надзвичайна подія у світовій Шевченкіані. Перекладач послідовно дотримується єдино правильного методу транскрипції при відтворенні звучання українських власних назв графемами англійської мови. У цьому виданні чимало дуже цікавих творчих знахідок; зокрема, при відтворенні сарказму оригіналу (вірш „Якось-то йдучи уночі...”), контекстної семантики реалій (поеми „Чернець”, „Гайдамаки”), синонімічних нюансів оригіналу засобами цільової мови (поема „Невольник”). Дуже добре враження справляють укладені перекладачем продумані коментарі (понад 500 позицій) до Шевченкових творів. Серед майстерних перекладів – передусім ‘The Caucasus’, пор. уривок із звернення до Якова де Бальмена: „І тебе загнали, мій друже єдиний, / Мій Якове добрий! Не за Україну, / А за її ката довелось пролить / Кров добру, не чорну. Довелось запить / З московської чаші московську отруту!” [4, 1, 249] – ‘They drove you too, my dear old friend, / My one and only Yakiv! You came to spill / Your good pure blood / Not for Ukraine, but for her executioner. / You had a drink of Moscow’s poison from / The cup of Moscow’ [12, 173]. У перекладі – зокрема доречне слово місткої семантики executioner. Добре впорався перекладач із дуже складним заклицем „Борітеся – поборете” [4, 1, 249] – ‘Fight – you’ll win the fight’ [12, 172]. Або ж уривок із опису царського палацу (поема „Сон”): „За богами – панства, панства / В сребрі та златі, / Мов кабани годовані, / Пикаті, пузаті” [4, 1, 186] – ‘Behind the gods – the upper crust / All in gold and silver, / All like fattened hogs / With bloated faces, paunchy bellies!’ [12, 130].

Водночас, у перекладах окремих творів відчувається поспішність, неувага до ряду художніх особливостей, навіть до окремих домінант оригіналу. Приміром, заспокоює циган знедолену жінку (драматизована ліро-епічна поема „Відьма”): „Та добре, добре. Що дальш буде? / Розкажуй дальше” [4, 1, 281], а в перекладі знаходимо: ‘Well, okay, okay, what’s

next? / Tell me more' [12, 197]. Порівняймо в перекладі В. Кіркконела – К. Г. Андрусишина: 'All right, all right! What happened then? / Pick up your sorry tale again' [15, 286].

Поему „Петрусь” подано під заголовком 'Petey' [12, 394]. Іван Удовиченко (балада „У тієї Катерини...”) перетворився в перекладі у вдівця (widower) [12, 274] і, очевидно, зміст поезії зовсім незрозумілий. Надто сміливо поводитьсь перекладач із заголовками віршів. Так, прекрасну Шевченкову мініатюру „На Великдень на соломі...” П. Фединський подає під заголовком 'Boasted children' [12, 305], що не відповідає суті вірша. У Віри Річ заголовок 'On Easter Sunday on the straw' [13, 272], а в В. Кіркконела – К. Г. Андрусишина: 'On Easter day among the straw' [15, 443]. Таких відхилень у перекладах П. Фединського чимало, а їх можна було б уникнути, якби рука зичливого фахівця провела незначну „косметичну” чистку тексту, пройшласть по ньому з делікатним віничком. Перекладач, до речі, у своїй книжці дякує такій великій кількості людей за поради та допомогу.... Чому ж ніхто з них прискіпливо не перечитав тексту? Виникають і інші запитання. В останній декаді березня 2014 р. відбулася Тридцять четверта щорічна наукова Шевченківська конференція в Нью-Йорку. Її організували НТШ в Америці, УВАН, Інститут україністики Гарвардського університету та Український інститут Америки. Працювали там дві секції – україномовна та англomовна, було виголошено ряд цікавих доповідей. Одначе не було й згадки про англomовну Шевченкіану, про її найновіше досягнення – перший цілісний „Кобзар” англійською мовою. Факт, без сумніву, дуже сумний... І повторився він знову 7 березня 2015 року. З ініціативи тих самих організацій відбулася Тридцять п'ята щорічна наукова Шевченківська конференція в Нью-Йорку, знову був ряд цікавих доповідей, одначе про англomовну Шевченкіану не йшлося.

Водночас, зацікавлення першим повним англomовним Кобзарем – значне. П. Фединського запросили провести ювілейну Шевченківську програму в ООН, виступити з промовою в Інституті єврейських досліджень YIVO в Нью-Йорку, в Кембриджському університеті, у Британській бібліотеці, в

Посольстві України у Вашингтоні, Світовий конгрес українців нагородив його Шевченківською відзнакою. Мав П. Фединський численні виступи в Києві та у Львові, зокрема у Франковому університеті.

Передмову до „Кобзаря” 2013 р. написав професор славистики (україністики та русистики) Пенсильванського університету М. Найдан [11]. У ній – чимало вдало поданих фактів, але за жанром це – не передмова до першого повного англomовного „Кобзаря”, зокрема, після передмов К. О. Меннінга 1945 р. [9], В. К. Метьюза 1951 р. [10] та К. Г. Андрусишина 1964 р. [5], І. Дзюби (у перекладі Віри Річ) 2007 р. [8]. Ні єдиним словом не згадує проф. М. Найдан про майже 150-літню історію англomовної Шевченкіани, начебто її і зовсім не було, а насправді її представляють імена блискучих перекладачів: Е. Л. Войнич, Джона Віра, Віри Річ та чимало інших. Не згадує автор і про пам’ятники Т. Шевченка в англomовному світі. Ситуацію покращує розвідка д-ра філол. наук Л. Генералюк „Шевченко: художник як поет і поет як художник”. Поліграфічний рівень книжки – належний, подано чимало репродукцій малюнків Т. Шевченка. Читачеві допоможе вичерпний глосарій окремих слів та виразів. Свою працю П. Фединський присвятив батькам – Олександрі та Олександрю Фединським.

Виникає питання: чи Петрові Олександровичу поталанило відтворити мелодійність та співність Шевченкової поезії? І одразу з’являється інше питання: чи загалом можливо подужати розходження в ментальності між українським читачем ХІХ сторіччя та сучасним американським читачем?

Інше питання хвилює мене, коли я читаю поему „Кавказ”. Я часто слухаю музику симфонічної кантати С. Людкевича „Кавказ”. Мені також вчувається уривок з поеми „Кавказ” у виконанні Сергія Нігояна – юнака з Дніпропетровщини, що трагічно загинув 22 січня 2014 року на Євромайдані (йому йшов тоді 21-ий рік життя). Чи музика С. Людкевича, чи декламація юнака вплинули б на перекладачів, і вони щось видозмінили б у своїх перекладах?!

Дуже вагомий внесок до англomовної Шевченкіани Віри (справжні імена – Faith Elizabeth Joan) Річ – англійської

поетеси, літературознавця, перекладача, журналіста. У 1960-69 рр. вона опублікувала переклади 51 твору Т. Шевченка (в т. ч. – 9 поем) та уривка поеми „Княжна”. 16 творів – „Причинна”, „Неофіти”, „Холодний яр”, „Чигрине, Чигрине...”, „Маленькій Мар’яні” та ін. – перекладено вперше. Більшість перекладів уміщено в збірці „Пісня з темряви” [17], що її опублікував Шевченківський комітет Великобританії як першу частину першого тому. Планувалося тритомне видання поезії, прози та драматичних творів і епістолярію Т. Шевченка. На жаль, запланованого не довелося здійснити через цілий ряд причин, що до перекладачки стосунку не мали.

Віра Річ використовувала академічне видання 1939-1957 рр., її переклади зберігають нумерацію рядків оригіналу. Найадекватніші серед них – „Якось-то йдучи уночі...”, „Неофіти”, „Гамалія”, „Причинна”, „Кавказ”, „Садок вишневий коло хати...”, пор.: „Садок вишневий коло хати, / Хрущі над вишнями гудуть. / Плугатарі з плугами йдуть, / Співають ідучи дівчата, / А матері вечерять ждуть” [4, 2, 11] – ‘Beside the house, the cherry’s flowering, / Above the trees the May bugs hum, / The ploughmen from the furrows come, / The girls all wander homeward, singing, / And mothers wait the meal for them’ [17, 88]. В інтерпретаціях є дуже вдалі знахідки: перевираження ономапопеї першотвору („Великий льох”, „Причинна”), відтворення сарказму оригіналу („І мертвим, і живим...”), семантико-стилістичних функцій іншомовних і діалектних укралень, реалій, демінутивних форм (поема „Сон”), відтворення приблизних і внутрішніх рим („Гамалія”). Знижують якість перекладів текстуальний буквалізм („Заповіт”), нехтування звуковою виразністю („Думи мої, думи мої”, 1839), порушення норм англійського синтаксису („Наймичка”).

Чимало перекладів Віри Річ подано в періодиці Великобританії, зокрема в ‘The Ukrainian Review’, де опубліковано цикл „В казематі” (1965), поезії „Сон” („На панщині пшеницю жала...”, 1964), „На вічну пам’ять Котляревському” (1969, 1998), „До Основ’яненка” (1993), „Лічу в неволі дні і ночі...” (перша редакція), „Подражаніє 11 псалму”,

„Я не нездужаю, нівроку...” (усі три переклади – 1994). На пам’ятнику Т. Шевченка в Вашингтоні (урочисте відкриття відбулося 27 червня 1964 р.) – уривок з поеми „Кавказ” (рядки 11-18: „Не вмирає душа наша, / Не вмирає воля. / І неситий не виоре / На дні моря поле. / Не скує душі живої / І слова живого. Не понесе слави Бога, Великого Бога”) викарбовано в перекладі Віри Річ.

2007 р. видавництво „Мистецтво” опублікувало вибрані поезії Т. Шевченка в оригіналі та в перекладах Віри Річ [1]. У книзі вміщено репродукції найкращих зразків живописних та графічних творів, що вдало розкривають різнобічність таланту Т. Шевченка – поета і художника, його універсалізм. Шевченко-поет і Шевченко-художник створюють одну геніальну цілісність, тому повноцінні лише ті видання поетових перекладів, де вміщено репродукції його малярських творів, а таких видань, на жаль, не багато. У книзі – 92 віршові твори Т. Шевченка, з них 39 нових перекладів, зокрема, балад „Русалка” і „Тополя”, віршів „Нащо мені чорні брови...”, „Коло гаю в чистім полі...”, „Доля”, „Муза” тощо. Вірш „Думка” („Тяжко-важко в світі жити...”) загалом англійською мовою перекладено вперше. Віра Річ переклала також передмову І. Дзюби до цього видання [8]. У раніше зроблені переклади Віри Річ внесла чимало удосконалень, зокрема, творів „Думка” („Тече вода в синє море...”), „Тарасова ніч”, „Розрита могила”, „Чигрине, Чигрине...”, „Лічу в неволі дні і ночі...” (перша редакція).

2013 р. видавництво „Мистецтво” опублікувало англійськомовну збірку всіх перекладів Вірою Річ Шевченкових поезій – 155 творів [13]. У цій збірці вперше опубліковано переклади поем „Катерина”, „Чернець”, значної частини поеми „Гайдамаки” тощо. З перекладом поеми „Чернець” перекладачка була готова значно раніше, однак дуже висока вимогливість до власних перекладів спонукала Віру Річ не поспішати з публікацією їх. У листі від 7 березня 2008 р. вона писала до мене, що не збирається подавати поему „Чернець” до друку, бо не задоволена перекладом. Найадекватніші переклади поем – „Гамалія”, „Кавказ”. З того часу, як Віра Річ

познайомилася з „Конкорданцією поетичних творів Тараса Шевченка” [7], перекладачка почала задумуватися над тим, що окремі образи та вислови повторюються в творах Т. Шевченка, отже, при відтворенні їх англійською мовою доречно використовувати (очевидно, якщо це дозволяє контекст) одні й ті ж вислови чи фрази. Скажімо, у творах Т. Шевченка часто зустрічається образ сокири як символ бунту, повстання. Мабуть, доречно перекладачеві передавати цей образ одним і тим самим англійським словом. Тим часом у перекладі вірша „Я не нездужаю, нівроку...” маємо axe-shaft [1, 457], у перекладі вірша „Бували війни й військовії свари...” – a cleaver [13, 319]. У листі до мене від 10 червня 2007 р. Віра Річ писала, що її не задовольняє власний переклад фрази серце мліє з поеми „Гамалія” (Курсив тут і далі – мій. – Р.З.). Щоб зберегти внутрішню риму, перекладачка вжила фразу *valour's fleeing* („мужність зникає”), однак вона відчувала, що когерентність тексту цією фразою порушено. До речі, у перекладі Джона Віра знаходимо: „the heart falters” [2, 117]. Завдяки Конкордансу, Віра Річ знайшла цю ж фразу в поезії „Іван Підкова” („Кругом хвилі, як ті гори: / Ні землі, ні неба. / Серце мліє, а козакам / Тільки того й треба” [4, 1, 56]), де внутрішньої рими немає, отже, тим паче вислів *valour's fleeing* не доречний. Ще один приклад – із поеми „Сон”: „І знов лечу. Земля чорніє, / Дрімає розум, серце мліє” [4, 1, 185], а в перекладі Віри Річ – ‘Once more I fly. The earth grows dark. / Brain drowns. / Fear is in the heart’ [17, 32]. Однак знайти адекватну фразу довго не таланило. „Учора, – пише Віра Річ, – наводячи порядок з книжками, я натрапила на книжку про історію страшної пожежі в Лондоні 1666 року. В ній був рядок з поезії Дж. Крауча ‘Feels neither head, nor heart, Nor spirit reels’. Віра Юріївна одразу відчула, що потрібне слово знайдено – the heart's reeling. У пізніших виданнях перекладів Віри Річ читаємо: ‘I fly once more. Darkness comes stealing. / Brain drowns And the heart is reeling’ [1, 187; 13, 118].

Загалом, Віра Річ переклала поезії 50 українських авторів. У її перекладацькому доробку – твори поетів XVII-XVIII ст.

(серед них Мазепин вірш „Ой горе тій чайці, чайці небозі...”), вірші М. Шашкевича, новітня українська поезія – твори Є. Плужника, П. Филиповича, Л. Костенко, Є. Гуцала, М. Ореста, А. Содомори та ін.

В останні роки свого життя Віра Річ активно працювала над перекладом Шевченкових творів, сподіваючись до 2014 року перекласти всього „Кобзаря”. Однак 20 грудня 2009 р. вона відійшла у вічність. Таким чином незаступної втрати зазнала англомовна Шевченкіана. Зворушливо, що некролог Віри Річ у газеті „The Times” автор Ю. Бендер закінчив останньою строфою Шевченкового „Заповіту” в її перекладі: ‘Then in that great family / A family new and free, / Do not forget, with good intent / Speak quietly of me’ [6]. До речі, усю свою україніку Покійна заповіла Львівському національному університету імені Івана Франка, з яким її поріднили багаторічні творчі та наукові зв’язки.

Досить довго працює над перекладами поезії Т. Шевченка американський славіст із Пенсильванського університету Михайло Найдан. Його заслуги – як перекладача поезії Л. Костенко, П. Тичини, Б. І. Антонича – перед англомовною українікою чималі. Разом з О. Лучук, М. Найдан уклав англомовну антологію української поезії ХХ ст. „Сто років юності” (Львів, 2000).

М. Найдан опублікував переклади 24 творів Т. Шевченка: 2004 р. в першому випуску журналу ‘Ukrainian Literature. A journal of translations’ („Українська література. Журнал перекладів”) [16] та 2014 р. в окремій збірці, виданій у Львові [3]: „Причинна” („Заспів”), „Гайдамаки” („Вступ”), „Минають дні, минають ночі...”, „Заповіт”, „N. N” („Сонце заходить, гори чорніють...”), „Думи мої, думи мої, Ви мої єдині...”, „І небо невмите, і заспані хвилі...”, „В неволі, в самоті немає...”, „І знов мені не привезла...”, „Не для людей, тієї слави...”, „І багата я...”, „Лічу в неволі дні і ночі...” (перша редакція), „І досі сниться: під горою...”, „Доля” тощо. Перекладач-постмодерніст, М. Найдан семантично точно прагне передати зміст оригіналів, але ігнорує риму і ритміку Шевченкового вірша, його музику. Насправді

навіть Шевченкового змісту не відтворюють його переклади повністю, бо ж зміст не існує поза формою, оскільки кожен елемент форми, хай і начебто незначний, створює зміст. Аналогічно, немає форми поза змістом, оскільки кожен компонент форми заряджений ідеєю. У перекладах зустрічаються прикрі буквалізми („І Бога благаю, / Щоб не прислав моїх діток / В далекому краю” : ‘And I plead for God / Not to put my children to bed / In a far-off land’); упродовження чужих реалій („І досі сниться: під горою / Меж вербами та над водою / Біленька хаточка...” :: ‘Even till now I have this dream: among the willows / And above the water near a mountain / There is a tiny white bungalow...’).

Гнітюче враження справляє збірка, опублікована у Львові ювілейного року. До речі, бентежить уже сам англomовний її заголовок – ‘The essential poetry of Taras Shevchenko’. Дотепер ніхто не наважувався ділити найбільший поетичний скарб нашого народу на якісь підрозділи. Як на мене, це – святотатство... У збірці не знаходимо поеми „Кавказ” – на жаль, актуальної сьогодні, як і в 1845 році, коли Т. Шевченко написав її. Адже щодня „запивають з московської чаші московську отруту” найкращі, найвідданіші сини України...

Ось деякі з найфатальніших недоглядів у збірці: „Степи мої запродані / Жидові, німоті, / Сини мої на чужині, / На чужій роботі” [4, 1, 169] – ‘My steppes, sold out / To the Jewish people, to muteness, / My sons in a foreign land / Working in foreign work’ [3, 106. – Курсив мій. – Р. 3.]; „По діброві вітер віє, / Гуляє по полю, / Край дороги гне топлю / До самого долу” [4, 1, 51] – ‘Along the leafy grove the wind is blowing, / dancing along the field, / The edge of the road bends the poplar / To the very ground’ [3, 47.– Курсив мій. – Р. 3.]. Як зразки семантичного перекладу епохи постмодернізму, ці інтерпретації – цікаві, деякою мірою близькі до окремих перекладів К. О. Меннінга, але після перекладів Е. Л. Войнич, Джона Віра, Віри Річ вони не є новим словом в англomовній Шевченкіані.

2010 року Музей Тараса Шевченка в Торонто розпочав підготовку до друку збірки 50 поезій Т. Шевченка в оригіналі

та в англійському й французькому перекладах. Музей було засновано у червні 1952 року в місцевості Оуквіл (провінція Онтаріо). Його унікальність в тому, що це – єдиний музей Т. Шевченка на американському континенті. При підбірці перекладів упорядники намагалися охопити якомога більше перекладачів та, очевидно, звертали увагу на якість перекладів. На жаль, окремі Шевченкові твори дотепер не перекладено французькою мовою.

2014 року Музей видав збірку для відзначення 200-ліття від дня народження поета [14]. З поліграфічного боку книжка – досконала. Вона вміщає 31 ілюстрацію, серед них – чимало кольорових. У книжці знаходимо 3 фотопортрети Шевченка, 5 власних портретів і чимало зразків його мистецтва. Одним із недоліків книжки є те, що тримовне видання не може так наочно зіставляти текст для читача, як це можливо у двомовному виданні.

На початку книжки – „Вступ” Андрія Григоровича, виконавчого президента Шевченкового музею та відомого шевченкознавця. У „Вступі” подано інформацію про життя й творчість Тараса Шевченка. Як інформує А. Григорович, твори Шевченка сповнені любові до України, але зображуване Шевченком життя часто трагічне, бо йдеться про кріпацтво, солдатчину та панську сваволлю. Водночас, у творах Шевченка блискуче показано боротьбу козаків за незалежність, прекрасно описано Київ та його святині, український степ. У „Вступі” стверджено надзвичайно вагомий внесок Т. Шевченка до української та світової культури, підкреслено його роль у формуванні української нації та її культури. На відміну від проф. Найдана, А. Григорович звертає увагу на найважливіші факти англомовної Шевченкіани. Я хотіла б навести таке речення із вступу: „1970 р. український науковець Євген Лазаренко відкрив новий мінерал. Він назвав його Тарасовітом у честь Тараса Шевченка, і Міжнародна мінералогічна асоціація у Вашингтоні офіційно додала цю назву до світового списку мінералів» [14, 12]. Отак і думається, що забудькуваті ми. Будь ласка, запитайте українських студентів, чи вони знають дещо про відкривача Тарасовіта, колишнього ректора Львівського університету, академіка Євгена Лазаренка...

Дуже цікавою є „Шевченківська бібліографія”, що включає книжки, статті та переклади, опубліковані в Канаді. Повніша бібліографія доступна на інтернет-сторінці Музею. В обговорювану збірку включено англomовні переклади Джона Віра, В. Кіркконела та К. Г. Андрусина, К. О. Меннінга, Віри Річ, Ф. Р. Лайвсей, Г. Любач-Пізнак, Е. Дж. Гантера, Е. Л. Войнич, Г. Маршала, М. Скрипник, Ірини Железної. Французькі переклади належать таким відомим майстрам, як Е. Гільвік, Е. Шеррер, А. Авріль, М.-Ф. Жакамон, Ф. Мазад, Л. Арагон, а також неофітам у практиці перекладу – Н. Насакіній, К. Угрин, О. Репетило та ін. По суті усі найвагоміші перекладачі, англomовні та франкомовні, представлені у збірці, що є першою книжкою такого характеру в історії англomовної та франкомовної Шевченкіани. Жаль, укладачі не подали певної інформації про перекладачів. Перекладені твори включають ліричні шедеври („Садок вишневий коло хати...”; „Минають дні, минають ночі...”), політичні інвективи („І мертвим, і живим, і ненарожденним...”), патріотичні зразки („Мені однаково...”), твори, присвячені історії України („Стоїть в селі Суботові”, „Іван Підкова”), вірш „Як умру, то поховайте...”, що став національною молитвою українців.

Висновки. Уперше повноцінно досягнення світової Шевченкіани (в тому числі, англomовної) підсумовує шеститомна „Шевченківська енциклопедія”, що становить надзвичайний здобуток шевченкознавства, підсумок праці багатьох поколінь науковців. Протягом 148 років зроблено чимало для сприйняття Шевченкового Слова англomовними літературами та читачами. Історичний час не здригнув, а поглибив це сприйняття – а це доля лише геніального Слова. Але усе досягнуто завдяки окремим ентузіастам. Для повноцінного розвитку англomовна Шевченкіана потребує всебічної підтримки Української Держави.

Список використаної літератури

1. Шевченко Т. Вибрана поезія. Живопис. Графіка = Shevchenko T. Selected poems. Paintings. Graphic works / пер. Віра Річ. – К. : Мистецтво, 2007. – 608с.

2. Шевченко Т. Вибрані поезії. = Shevchenko T. Selected poetry. – К. : Дніпро, 1977. – 336 с.
3. Шевченко Т. Кобзар = Shevchenko T. The essential poetry / пер. М. Найдана ; за ред. А. Пермінової ; ілюстр. В. Лободи, Л. Лободи = Transl. by M. Naydan ; Ed. by A. Perminova ; Illustr. By V. Loboda, L. Loboda. – Львів, 2014. – 112 р.
4. Шевченко Т. Повне зібрання творів. – К. : Наукова Думка, 1989-1991. – Т. 1–2.
5. Andrusyshen C. H. Introduction : Taras Shevchenko's life and work / C. H. Andrusyshen // The Poetical Works of Taras Shevchenko : The Kobzar / transl. from the Ukrainian by C. H. Andrusyshen and Watson Kirkconnell. – Toronto : University of Toronto Press, 1964. – P. IX–LI.
6. Bender Yu. Vera Rich: translator, journalist, poet and human rights activist / Yu. Bender // The Times. – 2010. – Jan. 25. – P. 56.
7. A Concordance to the Poetic Works of Taras Shevchenko = Конкорданція поетичних творів Тараса Шевченка / ред. і упоряд. О. Льницького, Ю. Гавриша : у 4 т. – New York ; Edmonton ; Toronto : Shevchenko Scientific Soc. ; Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 2001.
8. Dziuba I. Taras Shevchenko / I. Dziuba // Шевченко Т. Вибрана поезія. Живопис. Графіка = Shevchenko T. Selected poems. Paintings. Graphic works / пер. Віра Річ. – К. : Мистецтво, 2007. – С. 46-69.
9. Manning C. A. Introduction / C. A. Manning // Shevchenko T. The poet of Ukraine : selected poems / transl. with an Introduction by C. A. Manning. – Jersey City, N. J. : Ukrainian National Ass., 1945. – P. V–VI, 1–59.
10. Matthews W. K. T. Shevchenko : The Man and the Symbol / W. K. Matthews // Shevchenko T. Song out of darkness : sel. poems / T. Shevchenko ; transl. by Vera Rich ; Preface by Paul Selver ; a Critical Essay by W. K. Matthews ; Introduction and Notes by V. Swoboda. – London : The Mitre Press, 1961. – P. 71–72.
11. Naydan M. A. Kobzar for a new millennium – M. Naydan // Shevchenko T. The complete Kobzar / T. Shevchenko ; transl. from the Ukrainian by P. Fedynsky. – London : Glagoslav Publ., 2013 – P. VI–XII.
12. Shevchenko T. The complete Kobzar / T. Shevchenko ; transl. from the Ukrainian by P. Fedynsky. – London : Glagoslav Publ. Ltd, 2013. – XXIV, 413 p.
13. Shevchenko T. Kobzar / T. Shevchenko ; transl. by Vera Rich ; introduced and compiled by R. Zorivchak. – Kyiv : Mystetsvo Publ., 2013. – 336 p.
14. Shevchenko T. Kobzar : Poetry of T. Shevchenko in Ukrainian, English and French / T. Shevchenko ; Introduction by A. Gregorovich. – Toronto : Taras Shevchenko Museum, 2014. – 232 p.

15. Shevchenko T. The Kobzar / T. Shevchenko ; transl. from the Ukrainian by C. H. Andrusyshen and W. Kirkconnell. – Toronto : Univ. of Toronto Press, 1964. – LI, 564 p.

16. Shevchenko T. Selections / T. Shevchenko // Ukrainian Literature : A journal of translations. – 2004. – Vol. 1. – P. 123-138.

17. Shevchenko T. Song out of darkness / T. Shevchenko ; transl. by V. Rich. – London : The Mitre Press, 1961 – 128p.

Одержано редакцією – 26.04.16
Прийнято до публікації – 18.10.16

Summary. **Zorivchak R. Anglophone poetic Shevchenkiana, 2013-2014.** *The article focuses on the 2013-2014 translations of Shevchenko's poetry into English. Much attention has been paid to the first ever complete English Kobzar, translated by P. Fedynskyi and to the intellectual biography of the translator. The strategy of Vera Rich who reproduced 155 Shevchenko's poems into English received considerable attention. The collection published by the Taras Shevchenko Museum in Canada and the translations done by M. Naydan from the USA have been scrupulously analyzed too.*

Keywords: *poetry, Taras Shevchenko, the English language, translators, the French language, poetic, 200th anniversary, nation, belles-lettres, strategy.*